

# LES ASSOCIACIONS CIUTADANES I EL FENOMEN MIGRATORI AL BAIX LLOBREGAT. L'EXPERIÈNCIA CONCRETA DE SANT FELIU DE LLOBREGAT



XAVIER SÁNCHEZ SANTOS  
Coordinador d'activitats de l'AFAP  
(Associació per al Foment de l'Amistat entre els Pobles)

Dossier

L'objectiu d'aquest article és reflectir una sèrie d'experiències relacionades amb el fenomen migratori actual, que estan tenint lloc al Baix Llobregat, protagonitzades per col·lectius de ciutadans i ciutadanes. Hem de començar per deixar clar que el fet de migrar és quelcom inherent a la societat humana i que el relatiu benestar de la nostra societat és considerat com una oportunitat de millora per a molta gent que està en unes situacions molt més difícils. Ens podem preguntar les causes de tota aquesta desigualtat que es decanta a favor d'una minoria (considerant una perspectiva mundial) i trobar una sèrie de circumstàncies geopolítiques i geoeconòmiques que l'expliquin i potser especular sobre solucions de futur; però tot això, ara per ara, s'escapa dels simples ciutadans que de sobte comencen a tenir veïns nous, un fet que dona lloc a una nova situació que provoca canvis en la vida quotidiana.

O bé davant del conflicte, o bé per orientar aquest canvi constant de la societat, es posen en marxa diferents actors: des dels governants i l'Administració, o bé els poders denominats *fàctics*, fins a les associacions de ciutadans i ciutadanes que per diversos motius elaboren les seves pròpies respostes. Aquest és el tema central d'aquest article: com i per què s'ha organitzat una part de l'anomenada *societat civil* al Baix Llobregat per tal de positivament i fer profitós aquest fenomen que està vivint, i més en concret exposarem l'experiència de Sant Feliu de Llobregat.

## Algunes consideracions prèvies relatives al Baix Llobregat

Un gran percentatge de la població del Baix Llobregat

procedeix de la immigració; bàsicament de la immigració des d'altres parts de l'Estat espanyol, des d'altres autonomies diríem ara. I cada vegada és més clar que quan van arribar era palesa la diferència cultural i social entre persones de diferent procedència i amb les qui ja estaven establertes aquí. És clar també que moltes persones que van venir al Baix Llobregat van començar a viure en infrahabitatsges o amb familiars ja establerts; és clar que havien de fer d'obriers i que en general primer venien els homes –joves– i després les famílies, etc.

Així, moltes persones que habiten al Baix Llobregat veuen amb comprensió les persones que actualment es troben en una situació similar a la que ells van viure fa uns anys. Similar, però no igual, perquè ara és més gran la distància cultural, religiosa i social entre els nouvinguts i la població establerta aquí, que amb els anys ja ha aconseguit, si no una homogeneïtzació, sí uns espais comuns que permeten una gran estabilitat.

El nou panorama és el següent. De sobte, en el nostre edifici s'hi instal·la una família immigrada, destacadament visible perquè vesteix diferent i els trets de la seva fesomia no corresponen al paisatge humà habitual del barri. Aquest fet, potser, de moment no ens afecta i el vivim amb indiferència o curiositat. Després observem que ja hi ha més famílies al barri i potser comencem a pensar que aquell no és el barri on hem viscut tota la vida. El que passa molt sovint, a més, és que els primers assentaments de les persones nouvingudes a causa de la seva necessitat de millorar, no es fan en xalets luxosos, sinó en barris humils on viuen les persones que ocupen els escalafons laborals i socials més bàsics (podríem dir baixos) de la nostra

societat.

Poques coses tenim a la vida tan preuades i inalienables de la nostra persona com la identitat, la nostra pròpia identitat. Per això necessitem conservar-la. Una llei natural que es compleix tant per a aquells que arriben com per als qui ja hi són. És aquí on pot estar el conflicte i on hem de trobar la resposta. És en aquest context que hem d'entendre que certes persones s'organitzin en associacions per trobar solucions concretes a problemes quotidians.

## Dossier

Finalment cal dir que, per a moltes persones que estan emigrant al Baix Llobregat, Catalunya ha deixat de ser un lloc de pas cap als països més pròspers d'Europa per convertir-se en un destí on establir-se i plantejar-se un futur.

### Apunts sobre el fenomen migratori recent a Sant Feliu de Llobregat

Sant Feliu de Llobregat és una ciutat del cinturó industrial de Barcelona que ha canviat molt en els últims temps, i aquesta transformació va tenir lloc en el marc del desenvolupament dels anys seixanta i setanta.

En l'actualitat és una ciutat amb una indústria minvant, quant a indústria pesada, i s'està reconvertint més en una ciutat de serveis, també de serveis a la indústria. Això sí, encara hi perdura una certa indústria metal·lúrgica que es destina sobretot a la fabricació d'aixetes i complements. En aquesta indústria, de les més dures que queden actualment a la ciutat, és on treballa la majoria d'immigrants, la immensa majoria dels quals són d'origen magribí, marroquí bàsicament.

Hi ha antecedents recents sobre reflexions que tracten el tema de la immigració a la ciutat en documents com el *I Simposi d'Immigració i Normalització Lingüística i Cultural a Sant Feliu de Llobregat, l'any 1988*. Aleshores, un cop aconseguida una certa normalització democràtica, es plantejava valorar la diversitat cultural dels habitants de Sant Feliu, immigrants d'altres zones de l'Estat espanyol en més d'un 50%.

Per part dels diferents col·lectius, que van tenir oportunitat d'expressar-se en el Simposi, existien una voluntat i una necessitat de conciliar i fins i tot d'aprofitar les seves diferències. Una conclusió molt bàsica d'aquell Simposi va ser la voluntat de treballar per conformar una identitat comuna, diferent de les particulars però que les contingés totes, essencialment; i tot això dins d'un context de "catalanització" com a

reivindicació d'una personalitat pròpia i diferenciada.

El treball proposat era interdisciplinari i les institucions democràtiques en van ser les impulsores. Una cosa era clara: el respecte mutu era imprescindible, com ho era la valoració de les diferents identitats culturals. I no era tan senzill com dir: "català o de fora de Catalunya", perquè els de fora també eren diferents entre si. Han passat anys i l'evolució es pot considerar positiva, però el debat continua obert i no solament en l'aspecte de la llengua.

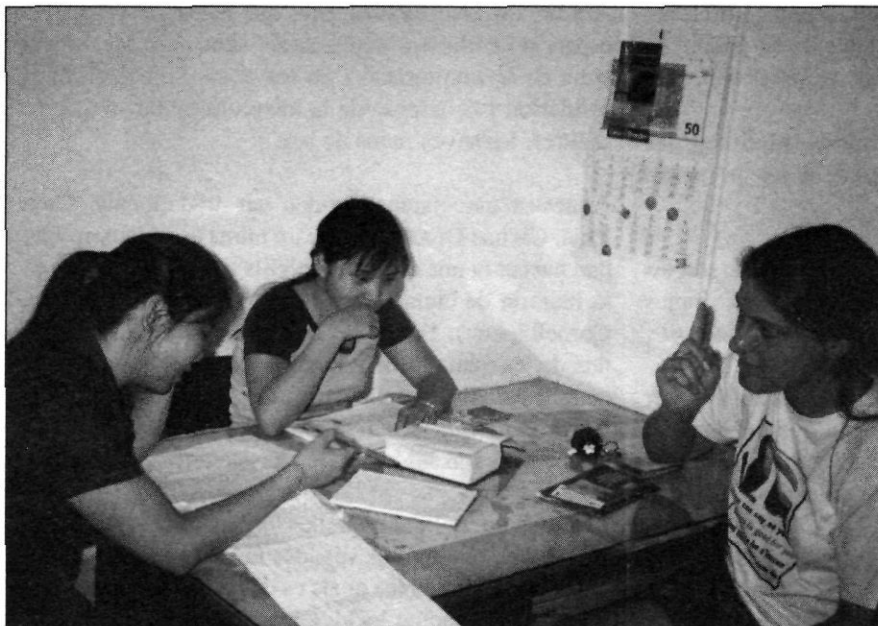
En aquell moment a la ciutat no es parlava dels immigrants extraeuropeus. Hi vivien tres o quatre famílies magribines i sud-americanes i era estrany trobar-se un persona d'ètnia negra pel carrer, que tothom prenia per un turista. I en aquell primer simposi no es va fer referència a aquest tema (la immigració extraeuropea) d'una forma explícita.

Però ben aviat canviarien les coses. A finals dels vuitanta i a inicis dels noranta a Sant Feliu van començar a arribar persones del nord d'Àfrica, la majoria des del Marroc, a treballar als tallers on ja treballava algun conegut o familiar. Generalment homes sols, joves, la majoria dels quals, com vam saber després, eren casats i amb una família al seu país. Però també hi havia joves universitaris. En aquell moment es veien poques dones, que passaven desapercebudes (és molt accentuada la *invisibilitat* de les dones immigrades, sobretot de cultura musulmana), i pràcticament no hi havia infants immigrants.

Al cap de tres o quatre anys, els nouvinguts van aconseguir establir-se: llogar un pis, tenir un contracte de feina més o menys estable, etc., i aleshores van començar a arribar les famílies. En molts casos primer venia el fill primogènit, adolescent, i després la dona i la resta de fills i filles. També una gran majoria dels joves aprofitava les vacances per casar-se i quan el difícil i feixuc tràmit legal (l'anomenada popularment *lleï d'estrangeria*) ho permetia, feien una reagrupació familiar i de seguida es plantejaven tenir fills.

Durant un temps el procés pot passar desapercebut per la discreció de la vida d'aquestes persones, sovint de la casa a la feina, amb alguna reunió d'amics en cases particulars. La cosa varia quan es comencen a matricular nens i nenes a les escoles, quan dones amb xador van a comprar al supermercat.

I això es fa visible més clarament perquè aquestes persones resideixen a determinats barris de la ciutat, on



*Classes per a les persones immigrants a l'AFAP.*

l'habitatge és més assequible. En un mateix edifici podem trobar de llogaters diverses famílies. És a dir, hi ha concentració, i això crea una falsa imatge del nombre real de persones immigrades. En el cas de Sant Feliu estaríem parlant d'unes 200 persones sobre aproximadament 38.000 habitants. Això sí, aquest percentatge augmenta molt ràpidament.

### **Per què neixen les associacions ciutadanes de suport a les persones immigrades**

Aquesta mena d'associacions neix a partir d'alguna mancança que existeix en l'entorn, per donar respostes a problemes concrets. Els problemes que pateixen les persones immigrades acaben sent problemes dels seus veïns, dels seus amics, acaben afectant la comunitat. Problemes que s'evidencien per una falta de serveis oficials, públics, orientats a donar respostes a les circumstàncies concretes de la població immigrada.

L'any 1995 es va fer la següent prova. Mitjançant una trucada telefònica a la majoria d'ajuntaments del Baix Llobregat, es feien dues preguntes: *a)* Quin percentatge de població immigrada hi ha en el vostre municipi? *b)* En cas que alguna persona tingui alguna qüestió directament relacionada amb el tema de la immigració, on s'ha de dirigir? En general es va constatar que la majoria d'ajuntaments no podien respondre la primera pregunta i que pràcticament cap d'ells tenia un departament o programa que atengués els temes relacionats amb la immigració. En alguns casos la

persona que feia la trucada era adreçada a alguna associació ciutadana que d'una manera o altra es dedicava a aquesta qüestió. També, per exemple, vam constatar que els professionals destinats a fer reforç i immersió lingüística a l'escola bàsica per als infants nouvinguts eren, i són, absolutament insuficients. Molt sovint hi ha una sola persona per a diverses poblacions i totes les seves escoles.

Davant d'aquestes mancances cal remarcar que és important el paper que correspon a les associacions. Les persones que participen en aquestes associacions tenen motivacions diverses i un objectiu comú. L'objectiu és conviure, resoldre els problemes quotidians, evitar conflictes. Una millor convivència representa una millor vida per a cada individu i per a la col·lectivitat. Aquest enunciat potser no sempre és evident per a les persones que es decideixen a implicar-se activament, i moltíssimes vegades els qui s'hi impliquen només senten que les persones nouvingudes necessiten ajut i estan disposats a oferir-los-en en la mesura de les seves possibilitats. És un estadi molt bàsic de solidaritat humana i de la mena de sentiment de comprensió esmentat abans: en la situació d'aquestes persones he estat o podria estar jo. Cal prendre consciència que aquestes persones, amb la seva actitud i el seu esforç, estan defensant alguna cosa molt valuosa: el dret de qualsevol a una vida digna. I, arribat el cas, prendran posició socialment i reclamaran a les autoritats que posin en marxa mecanismes per evitar aquells factors que tard o d'hora provoquen conflictes;

el més fonamental, la desigualtat entre diferents membres de la comunitat. Aleshores es fa patent un objectiu molt més ampli i complex: *la integració*.

### **Com són i quina mena d'accions realitzen les associacions ciutadanes de suport a les persones immigrades**

Les accions que es desenvolupen en primer lloc són les anomenades *escoles d'alfabetització*, els bancs d'aliments o de roba i les accions d'*acompanyament*.

#### Dossier

El coneixement de la llengua és imprescindible per plantejar-se qualsevol altra estratègia que persegueixi la millora de vida i d'oportunitats de les persones immigrades. Per aquesta raó qualsevol projecte, d'inserció laboral, d'orientació d'ús dels serveis de la comunitat, etc., conté en si mateix, i en primer lloc, l'ensenyament de la llengua.

En aquest sentit podem trobar programes que han estat impulsats per l'Administració i que formen part d'una estratègia d'integració més àmplia. Això es dona en llocs on la població immigrada representa un percentatge alt de la població d'un municipi. De programes i escoles d'aquest tipus n'hi ha a Viladecans, a Martorell, a Olesa, al Prat, a Cornellà, etc., on, per exemple, les escoles per a persones adultes han participat en aquest procés.

A l'altra banda tenim experiències més espontànies com, per exemple, l'associació de dones de Corbera, que va decidir, juntament amb altres persones, destinar esforços a l'alfabetització de dones magribines i que representa un dels pocs suports amb què compta l'assistenta social, que reparteix el seu temps professional amb altres municipis. Casos semblants trobem a Cervelló o en associacions de veïns i parròquies d'altres llocs que han decidit d'incloure aquesta activitat entre les seves habituals. I just és esmentar aquí moltes persones que a títol individual donen suport i acompanyen els seus nous veïns i com és lògic col·laboren, encara que sigui a un nivell primari, en l'ensenyament de la llengua; en molts casos *les escoles...* són les pròpies llars, el carrer fins i tot.

I també hi ha casos en què *l'escola...* s'inclou en un projecte ciutadà més ampli, compartit per diverses entitats, com són les *xarxes d'intercanvi de coneixements* (en què pot participar la població en general); a la comarca tenim l'exemple, sobretot, de Castelldefels, i també de Sant Feliu de Llobregat.

Ara bé, les associacions tipus que han estat veritables espais d'acolliment són entitats sensibilitzades en el tema de la immigració i en les quals l'exercici de la solidaritat i la defensa de la interculturalitat són, entre d'altres, les seves raons de ser.

Aquestes associacions poden ser tradicionals: Creu Roja, Càritas Diocesana, etc., o altres associacions que han nascut fa uns anys amb perfils d'ONG (és el cas de la majoria de ciutats grans com Sant Feliu, Sant Boi, Cornellà, etc.). També, encara que poques, hi ha entitats de les quals formen part els mateixos immigrants, com Bayt Al-Thaqafa (nascuda a Sant Vicenç dels Horts però que estén la seva col·laboració a altres municipis), Ibn Jaldum i Dar Assalam (a Viladecans).

I convé no oblidar aquelles organitzacions d'àmbit supralocal, que moltes vegades fan un paper de suport i assessorament i a les quals es dirigeixen els casos que superen la capacitat local: CITE (Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers, dependent de CCOO), AMIC (relacionada amb la UGT) i no oblidem SOS Racisme. Entitats basades en un fort component ideològic i ètic.

Val a dir que cada vegada més hi ha un intent, per part de les administracions, de formalitzar aquests espais i contextualitzar-los en una acció més àmplia, com ja hem esmentat, que inclogui la normalització de la vida de les persones immigrades a les ciutats, l'habitatge, la inserció laboral, etc. En aquest sentit els ajuntaments més afectats o més sensibilitzats comencen a incloure en les seves polítiques programes transversals que tenen en compte el fet migratori en el seu territori. La Diputació ha posat també en marxa un programa de suport als ajuntaments. I hi ha programes de la Unió Europea (que recorda permanentment que l'Estat espanyol encara suporta un tant per cent d'immigració molt més baix que la majoria d'estats membres) que subvencionen accions que facilitin la integració, com ara la feina de mediadors i mediadores especialitzats. Però de moment aquests esforços continuen sent insuficients. A la comarca hi ha poquíssims municipis que tinguin aquesta figura de mediador/a al servei de la institució; Sant Feliu de Llobregat és un d'ells.

### **Com funcionen les associacions**

Les associacions, com qualsevol *empresa humana*, necessita un *grup de persones* que ha de desenvolupar-la, ha de dotar-se d'uns *recursos* i dissenyar una *estratègia* per bàsica que sigui per tal d'aconseguir els seus *objectius*. Això és necessari encara que hi hagi un

gran component d'espontaneïtat en l'*empresa* que es vulgui dur a terme. I certament, fora de les iniciatives que impulsí l'Administració, els inicis d'aquests tipus d'accions són sempre força espontanis.

Fins aquí hem procurat presentar els trets comuns d'aquests pilars bàsics a qualsevol associació que treballi en el marc del fenomen migratori. En aquest punt i atès que no és possible des d'aquesta tribuna fer una descripció exhaustiva de les diferents experiències que es duen a terme, intentarem, mitjançant un exemple concret, mostrar la petita història i la manera com s'ha dut a la pràctica aquesta voluntat de participar en positiu en la construcció contínua de la nostra societat més propera.

### Una experiència concreta

L'experiència que conec millor i en la qual he participat és la de Sant Feliu de Llobregat i la de l'AFAP (Associació per al Foment de l'Amistat entre els Pobles). Els actors que es mouen al voltant del col·lectiu de persones immigrades són diversos: el mateix Ajuntament, les diferents parròquies de la ciutat, Càritas, el Voluntariat de Sant Feliu i l'AFAP, entre d'altres que hi han posat el seu granet de sorra. Cada una representa motivacions diferents però finalment els objectius més bàsics a assolir esdevenen comuns, perquè en ser bàsics no depenen de cap ideologia.

Tota aquesta tasca està sobretot en mans de persones voluntàries. Són encara pocs els professionals específics disponibles i la majoria d'aquests són persones que han hagut d'assumir el problema des dels seus llocs habituals de feina: assistència social, educadors, mestres destinats a reforç, etc., que han hagut que fer un reciclatge, no sempre amb els mitjans adients.

### L'escola... de l'AFAP

Quan vam decidir d'anomenar aquest projecte *Escola per a persones immigrades*, va ser perquè potser era l'element més evident i visible de la tasca que ens proposaven dur a terme, i perquè el punt de partida de tot el que més tard s'esdevindria va ser el de transmetre la nostra llengua a aquelles persones immigrades que ho desitgessin.

Les classes que s'ofereixen perquè les persones immigrades coneguin la llengua es diuen d'*alfabetització*, encara que hem fer alguns matisos. És cert que un grup nombrós de persones immigrades no han accedit en el seu país d'origen a una cultura reglada, sobretot dones

i homes de certa edat, però els adolescents i joves (fins i tot dones, sobretot provinents de ciutats) han accedit a l'escola i no es poden considerar persones analfabetes.

### La història

Ja hem explicat una mica la història recent de la immigració a Sant Feliu. Hem vist que a finals dels vuitanta i principis dels noranta, existia una certa colònia de persones immigrades treballant en sectors industrials. Els treballadors immigrants desitjaven dominar mínimament l'idioma per trobar feina o per poder entendre i fer-se entendre en la feina que tenien. Això també els anava bé a les empreses on treballaven; i en algun cas aquestes van canalitzar aquesta demanda, a partir de la qual vam iniciar el projecte que vam anomenar *Escola d'alfabetització per a persones immigrades* i que des d'un principi va aglutinar més de trenta homes joves, la majoria magribins i algun subsaharià.

Sovint aquesta activitat es convertia en l'única acció feta amb la població autòctona, fora de la feina i potser del veïnatge. Era també una activitat social, el clima era agraït i de confiança, i van començar a venir algunes dones i alguns infants. Fins i tot, per l'horari mateix de l'escola i pels recursos humans disponibles, les classes podien ser mixtes.

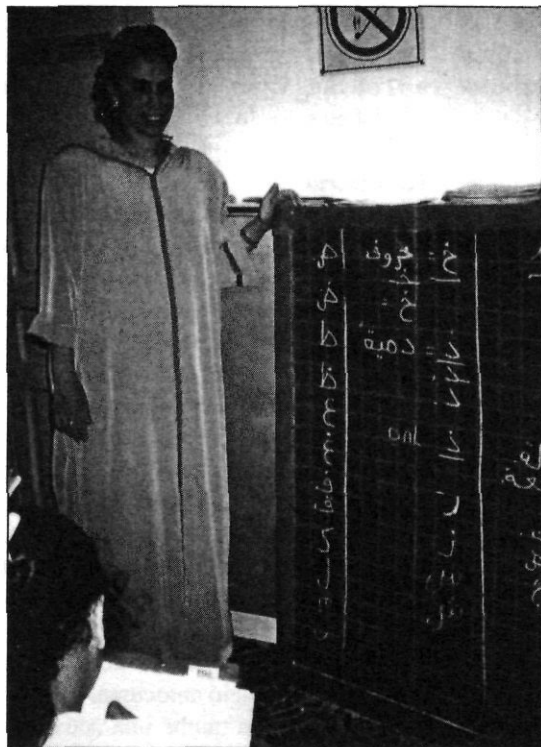
### Mans a l'obra

Una de les primeres coses que van ser necessàries va ser formar les persones que voluntàriament es dedicaven a l'*Escola*, una dotzena de persones, i es va fer el primer curs de "formació de monitors i monitores d'alfabetització per a persones immigrades no comunitàries" (un títol exhaustiu, és cert, però necessari perquè, com ja hem vist, amb la paraula *immigrants* no n'hi ha prou des d'un punt de vista tècnic).

Aquesta primera escola va estar ubicada al Casal de Cultura Can Ricart. Després, per la manca d'espai i a causa dels horaris, quan l'escola va créixer, ens vam traslladar a l'Escola d'Adults, fins que va ser enderrocada. Eren llocs centrals. Vam anar, també, a la nova Escola d'Adults de Sant Feliu. I, finalment, va sortir l'oportunitat de llogar un pis local amb altres entitats, més ben situat, i allí vam ser un temps. En l'actualitat estem situats, amb altres entitats, en un pis local cedit per l'Ajuntament, força central.

### Una pregunta lògica

Per què no es va prestar aquest servei en l'Escola per a Persones Adultes? Cal dir que la col·laboració del pro-



*Unes classes d'àrab per a infants immigrants.*

fessorat de l'Escola d'Adults va ser molt valuosa, però l'escola no estava preparada ni tenia la competència per atendre la demanda de les persones del col·lectiu que ens ocupa, que necessitava uns horaris força específics ja que treballava tot el dia (és el cas dels homes) o bé només podia assistir-hi quan marit i fills no eren a casa (és el cas de les dones). D'altra banda, el col·lectiu, en general, no aspirava a una formació com la que oferia l'Escola d'Adults, i aquesta hauria d'haver creat una línia especial per atendre el nombrós col·lectiu que assistia a l'AFAP. Bé, vam trobar (AFAP, Ajuntament, Escola d'Adults) que l'Escola... podia atendre, de moment, aquesta necessitat amb els suports que fossin necessaris, mentre no hi hagués una solució millor.

En tot cas es va plantejar que un cop la persona dominés mínimament l'idioma al nivell que oferia l'AFAP, es podia integrar en els grups bàsics de l'Escola d'Adults. Poquíssimes ho van fer.

### **Creix l'escola**

De mica en mica, aquest primer grup de persones va anar deixant l'escola a mesura que assolía un nivell mínim d'expressió. Però la grandària de l'escola augmentava perquè començaven a venir els infants, de diverses edats, amb diferent grau d'escolarització (aquest procés va començar els anys 1994-1995). Després de les vacances i d'un viatge del cap de

família al seu país, aquesta podia retornar augmentada. Aquella va ser una etapa de reciclatge total i també de constatar que la nostra societat no estava gens preparada per afrontar la qüestió. Cal esmentar la bona voluntat i l'esforç de l'Ajuntament i dels tècnics responsables dels àmbits afectats per la situació.

D'una manera natural ens vam convertir en referència de tota la població immigrada de la ciutat i no solament es tractaven els temes d'alfabetització, sinó qualsevol mediació amb l'aparell administratiu o altra circumstància.

Al cap de poc temps d'arribar a la ciutat, un infant o una persona immigrada ens l'enviaven o era acompanyat a l'associació. Creiem que vam aconseguir un ambient més enllà de la pura escola, un espai de relació social i de suport per a multitud de qüestions: aprofitant les diferents capacitats de les persones que es prestaven a col·laborar, fèiem moltes tasques del que s'ha anomenat *acompanyament* i *mediació*. Acompanyament a dones als serveis mèdics, orientació jurídica, etc., i finalment vam proposar a joves immigrants que estaven relacionats amb l'associació i que havien tingut un procés d'adaptació personal molt desitjable, que col·laboressin com a mediadors.

Els primers infants, doncs, que assistien a l'associació havien deixat l'escola en el seu país i abans de

començar a anar a l'escola reglada el seu únic espai de contacte amb la societat d'acollida era l'*escola...* o el carrer. En l'actualitat l'escolarització de qualsevol infant immigrant és immediata (tal com recull la llei); al principi, però, com tot procés nou, era més alentit i tampoc s'estava preparat professionalment per a la tasca específica d'integració d'aquests nens (ja hem esmentat la insuficiència dels professionals de suport i la immersió lingüística). De mica en mica, però, el circuit "arribada-acollida-tràmits administratiu" es va anar dinamitzant.

En el treball amb els infants ens vam proposar uns objectius clars i unes línies directrius que a la llarga ens han donat un resultat prou satisfactori. D'entrada havíem d'evitar que l'*escola...* fos un lloc hermètic, el lloc *dels moros*. A això va ajudar el caràcter multidisciplinari de la nostra associació, que aglutinava altres grups de treball, projectes i tasques diferents dels relacionats directament amb la immigració.

La segona és que, excepte en casos de necessitat, l'*escola...* no es convertís en un allargament de les activitats docents. Per als nens que ja estaven escolaritzats procuràvem fer un enfocament de les activitats destinat a una major comprensió de la cultura i del medi. Com, per exemple, de la circumstància de bilingüisme que es dona a Catalunya.

### La qüestió de la llengua

La qüestió de la *llengua vehicular* (aquella amb què hom es relaciona amb el seu entorn) torna a sortir aquí. Ben aviat els infants acompanyen els pares, sobretot les mares, a fer gestions o qualsevol activitat pública (com comprar) i els fan de traductors. D'alguna manera existeix la necessitat de conèixer una llengua vehicular comuna de la família, que faciliti la relació amb la resta de població, que permeti compartir més coses –com ara coses tan fútils com veure la televisió plegats. El castellà és la més utilitzada i també ho és en els barris on viuen. Així doncs, en el cas dels infants, que fan servir el català al col·legi, ens vam proposar de destinar un temps a cada llengua valoritzant el fet que els infants comprenguessin que era interessant aprendre-les totes dues a la vegada.

Tot i això, quan s'ha tractat de casos més aviat d'alfabetització, s'ha utilitzat el castellà. Era una preferència dels mateixos beneficiaris, però també el que estava més a l'abast de les persones col·laboradores –per exemple, dones d'edat madura– que feien servir el català per parlar però que en la seva formació personal no havien rebut l'ensenyament acadèmic del català.

Ha estat per a les dones i adolescents immigrants, així com per als homes, que s'ha fet una alfabetització en castellà, ja que aquesta llengua els permet una major mobilitat i cal tenir en compte que fins que aconsegueixen establir-se, aquestes persones pertanyen al lloc on treballen i poden anar a parar perfectament a una altra autonomia de l'Estat. Bé, fora de debat, prevalia el criteri de respectar el seu desig i s'atenia aquelles persones, ja establertes a la ciutat, que demostrassin el seu desig concret d'aprendre el català.

Cal dir també que en alguns casos el que podríem anomenar *alfabetització* no s'ha quedat en la llengua, sinó que s'ha estès a la cultura general: les quatre regles matemàtiques, geografia bàsica, etc. Aquests han estat els alumnes que durant més temps han assistit a les classes

### *Dones, homes, dones, infants, dones... només alumnes?*

Hem parlat dels homes, dels seus interessos i objectius, de les seves circumstàncies. Hem parlat també dels infants i parlarem més endavant de per què a mesura que passa el temps les seves necessitats es diversifiquen. Les dones mereixen un capítol a part. Però com a característica general hem de dir que en molts casos la irregularitat en l'assistència a les classes de les persones adultes fa que a l'hora de programar es segueixi un mètode flexible que permeti reprendre fàcilment el que s'ha assimilat anteriorment. Aquesta irregularitat ve en primer lloc per una falta del que podríem anomenar *disciplina d'aula*, en una activitat a la qual molts no estan acostumats –estudiar–, i també perquè sovint la seva vida és atzarosa i fora de la feina (aquí estem parlant sempre dels primers estadis de l'assentament) tenen poc temps i moltes coses a fer, que a més els resulten feixugues i complicades moltes vegades.

Per començar, pel que fa a dones, de seguida vam veure que l'*escola...* era en primer lloc un possible motiu per sortir de casa. No totes ho tenien igual de fàcil. Al principi les dones que hi assistien ho feien a la mateixa hora que un familiar mascle (el marit, el germà, el cosí, etc.). A mesura que tenien la confiança del col·lectiu van començar a venir soles en els horaris que els convenien. Mai ha estat un grup massa nombrós. Sovint l'*escola...* era un espai per relacionar-se entre elles fora de l'ambient familiar i de la tradició, i també un espai de trobada de noves congèneres. Les seves mancances quant a alfabetització eren encara més grans que les dels homes. Amb moltes no es podien fer feines d'alfabetització (parlar, llegir, escriure) des del principi, ens havíem de conformar –i elles



també, malauradament— amb un aprenentatge purament oral.

Pedagògicament, però, és força interessant d'iniciar l'aprenentatge d'una llengua amb l'escriptura al mateix temps que oralment, ajuda a fixar els coneixements i a partir d'un punt d'inflexió, accelera l'adquisició de coneixements, a banda que proporciona autonomia per ampliar-los ni que sigui bàsicament. També cal esmentar que ens movem en un món ple de cartells, d'anuncis, de papers, etc. Llegir augmenta, doncs, l'autonomia.

Dossier

Entre les qui s'animaven a iniciar aquesta aventura no faltava qui havia de començar per aprendre a agafar un llapis i fer rodonetes i palets. Quan aprenien a escriure i a llegir el seu nom era tota una festa.

Fora d'això, els interessos de les dones eren també dominar la llengua per tal de poder treballar i demanaven informació específica sobre com seguir instruccions per fer servir electrodomèstics, comprar al supermercat o controlar la moneda.

Així les coses, l'*escola...* era al carrer, a les activitats de diari, i hi va haver col·laboradores de l'associació que es van prestar a fer aquesta tasca que ultrapassava l'espai de l'*escola...* per convertir-se sovint en un acompanyament que es procurava fer també de forma didàctica. Per a les dones es va fer un programa específic que tenia en compte les seves circumstàncies personals, els condicionants (culturals, familiars, etc.) i els seus interessos. Les dones que han estat més estables en l'assistència a les activitats són les joves i solteres.

En alguns casos, molt excepcionals, les classes es feien a la pròpies cases de les dones, però sempre amb l'objectiu que en un temps limitat vinguessin a l'*escola...* Aquesta acció, en aquests casos, era el primer pas cap a conquerir una certa autonomia.

#### *En l'actualitat*

Pel que fa exclusivament a l'*escola...* tenim uns trentacinc alumnes (tot i que el nombre és variable: ha arribat a haver-n'hi més de quaranta), entre persones adultes (dones i homes) i infants de 6 a 13 anys. La majoria són d'origen marroquí, però hi trobem també algun argelí, algunes persones procedents de la Xina i alguns subsaharians (de Gàmbia en aquest cas).

Els horaris i les temàtiques són, en la mesura de les nostres possibilitats, adaptats a la conveniència dels

usuaris i al seu nivell cultural.

#### *Els recursos humans*

A les col·laboradores i col·laboradors només se'ls demana voluntat (que demostren automàticament quan s'ofereixen) i compromís per tal de poder projectar en el temps i poder dur a terme un programa ni que sigui bàsic. I només hi ha una limitació, es tracta d'una acotació en el temps que dediquen a aquesta tasca: és molt més útil ser fidels a un compromís assumible que no destorbi més enllà del necessari la nostra pròpia vida i faci d'aquesta activitat una experiència enriquidora i agraïda, que no un entusiasme inicial que es desinfla de sobte.

A banda dels col·laboradors i col·laboradores (que van des de persones voluntàries fins a professionals que destinen gratuïtament un temps), a l'associació hem comptat amb joves immigrants per als quals amb el temps hem aconseguit gestionar una petita beca i també des de fa cinc anys comptem amb un conveni de col·laboració amb la Universitat de Barcelona, Facultat de Pedagogia, que permet que un grup d'alumnes d'Educació Social desenvolupi les pràctiques en l'àmbit de la immigració a la nostra associació. Ara també comptem amb un conveni amb la Universitat Autònoma de Barcelona. En aquests casos suggerim que els alumnes que desitgin fer les pràctiques en aquest camp i potser especialitzar-se, siguin veïns de Sant Feliu per tal de fer una tasca més integradora.

#### *La mecànica de funcionament*

Lògicament fem reunions periòdiques entre tots els col·laboradors, per posar en comú les diferents experiències i dificultats amb els grups que a cada un li corresponen i programar aquelles activitats comunes per a l'*escola...* en general o bé de caràcter públic.

Igual que els alumnes, els col·laboradors i col·laboradores també van canviant i intentem que els més veterans i més preparats ofereixin una orientació i una formació bàsica a les persones que comencen.

En un primer moment ens vam haver de dotar del nostre propi material didàctic. Fabricant fitxes, reciclant llibres de text, posant imaginació, en definitiva. La mancança de material específic per a l'ensenyament de persones d'aquestes característiques és encara molt gran.

#### *Una oportunitat de continuïtat...*

Una ocasió de continuïtat protagonitzada pel mateix col·lectiu ens la vam plantejar en donar l'oportunitat a





*Grup de participants, monitors i monitores en les activitats de lleure intercultural del projecte "Diversitat lúdica" de l'AFAP.*

dos joves, home i dona, immigrants per desenvolupar tasques concretes a l'associació: fer de mediadors amb el col·lectiu i d'aquest amb altres institucions de la ciutat (com ara a les escoles, entre el professorat i els pares), i impartir classes d'àrab als infants magribins. Ja que considerem que valorar la seva pròpia cultura i ajudar a reconèixer la seva pròpia identitat permet una millor interrelació i integració: ens relacionem amb l'entorn des d'allò que som.

Una oportunitat de continuïtat prové dels immigrants que ja fa uns anys que estan establerts i que comencen a pensar a associar-se per tal d'aconseguir objectius que els són propis: potser encarregar-se ells mateixos de la transmissió de la seva cultura als seus fills, o plantejar-se, com és el cas quan el col·lectiu comença a ser nombrós, de tenir un lloc de culte propi.

#### **Una tasca educativa a la ciutat**

De dia en dia ens adonàvem més que l'eficàcia de la nostra tasca per facilitar la convivència a la nostra ciutat depenia d'implicar el major nombre possible de ciutadans i ciutadanes i que la millor manera era crear espais de trobada, de relació. En primer lloc

procuràvem tenir relacions més estretes amb altres entitats de la ciutat que també desenvolupaven accions amb el col·lectiu d'immigrants: és el cas de Càritas i les diferents parròquies de la ciutat, que ara gestionen el banc d'aliments i el banc de roba, la Xarxa d'Intercanvi de Coneixements, el Voluntariat de Sant Feliu o la Creu Roja, i proposar, conjuntament amb la institució local, d'implicar el Consell Solidari de la ciutat, de recent creació i que aglutina un cert nombre d'entitats diverses (des d'ONG fins a associacions de veïns). També existeix, des de fa més d'un any, un servei de mediació del mateix Ajuntament a càrrec d'una dona magribina. Està sobre la taula un debat per tal de fer més eficaç el paper de cada un d'aquests actors i de fixar aquells objectius comuns més bàsics i assequibles per començar.

Calia aprofitar al màxim les oportunitats de participació del col·lectiu en les activitats públiques de la ciutat i aprofitar l'interès i la feina dels diferents departaments municipals que d'una manera o altra tractaven amb el col·lectiu (Ensenyament, Serveis socials, Joventut, Dona, etc.). D'aquesta manera es van poder programar conjuntament activitats públiques en què

les persones immigrades tenien un protagonisme (com, per exemple, la trobada de dones en l'intercanvi de receptes de cuina), i potenciar la participació directa de persones immigrades en els diferents fòrums de la ciutat com ara en el Consell de la Dona, en el qual una dona magribina representa l'entitat.

I pel que fa a la mateixa associació, calia oferir activitats a la població autòctona que estiguessin dirigides per persones immigrades. Així, fa dos anys que tenim un curs estable de llengua i cultura àrab per als ciutadans i ciutadanes de Sant Feliu, a càrrec d'una jove magribina. I hem encetat un projecte, Diversitat Lúdica, que té com a objectiu fer coincidir en el temps de lleure infants immigrants i autòctons en activitats lúdiques i educatives, a banda de permetre participar aquests infants en una mena d'activitat que no existeix en el seu país d'origen i que forma part un cop més de l'estratègia per proporcionar experiències que els ajudin a entendre el medi en què viuen i la cultura majoritària.

L'objectiu de tot era i és donar l'oportunitat d'una relació igualitària que permeti el mutu coneixement partint del respecte, afavorir l'autonomia i la valoració de les persones immigrades com a membres de la comunitat. Com a ciutadans de ple dret que, d'una manera o altra, participaran en la construcció del teixit humà de la nostra ciutat.

### *Els suports*

Tot això, per molt que la voluntat i l'esforç dels col·laboradors i col·laboradores de l'associació i de la mateixa associació siguin essencials, no ho haguéssim pogut fer sols. En aquest camí hem rebut el suport de la Fundació Serveis de Cultura Popular (ara de la fundació FUS), el Movibaix, altres entitats ciutadanes i l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat.

### **A manera de conclusió**

Hem parlat d'associacions com una resposta espontània i més o menys organitzada per part de la societat civil davant circumstàncies concretes. Hem vist que la societat sempre respondrà d'una manera o altra als canvis i esdeveniments que l'afectin, perquè, per definició, la societat és un teixit dinàmic.

Ara bé, després de constatar que el fenomen migratori no és conjuntural i que presumiblement augmentarà a casa nostra, toca fer una altra mena de plantejaments allunyats del voluntarisme dels membres de la societat i de la bona voluntat de l'Administració.

Cal entendre que, excepte que vulguem viure en una societat fracturada, compartimentada, cosa que tard o d'hora serà motiu de conflictes, les persones que s'estableixen a casa nostra (hi viuen, hi treballen i s'hi plantegen un futur) tenen l'estatus de ciutadans. Cal dotar de recursos humans i materials els serveis que han d'atendre els ciutadans i ciutadanes sense discriminació, o en tot cas quan convingui pel bé de la comunitat, amb una certa discriminació positiva.

Havent quedat clar que les associacions són, s'ho proposin o no, alguna cosa més que espais acadèmics, i que formen part de una tasca més global, podríem concloure dient que aquesta s'ha de donar en tres eixos fonamentals:

- Un eix que podríem anomenar *assistencial*, aquell suport directe que satisfaci o ajudi a satisfer les necessitats més primàries de qualsevol persona perquè pugui desenvolupar la seva vida amb dignitat, i això inclou els drets fonamentals de què tothom hauria de gaudir.

- Un segon eix que englobaria totes aquelles accions que ajudin a proporcionar les eines de relació i comprensió de la cultura de la comunitat d'acollida i dels col·lectius que s'hi afegeixen i l'aniran conformant, desitjablement com a membres de ple dret. Val a dir que no tot els col·lectius (si els anomenem així pels diferents llocs de procedència geogràfica) tenen la mateixa actitud a l'hora d'integrar-se, uns són més hermètics que d'altres. Tampoc és la mateixa circumstància a les ciutats petites i mitjanes que a les grans, on l'anonimat és més palès.

- El tercer eix es referiria a l'educació permanent de la nostra societat en general (també s'ha fet servir molt el terme *sensibilització*) que ens permeti tenir prou elements per entendre i assumir el món canviant en què vivim i que ens faci capaços de participar d'una manera enriquidora en la construcció del nostre propi futur.

### **El futur**

Es diu que el millor futur d'associacions de suport, d'ajuda, etc., és el de desaparèixer, el de no ser necessàries; símptoma que el problema no existeix. És cert que totes les funcions purament assistencials i de serveis bàsics que han dut a terme o en què han participat les associacions no haurien de formar part de la seva tasca, sinó que aquestes funcions haurien de ser assumides per les administracions competents. També



*Intercanvi  
multicultural de  
cuina.*

és cert que les associacions, que han nascut de la voluntat de conèixer, d'entendre, de facilitar la convivència, etc., sempre tindran un paper en aquest món, contínuament canviant, en la perspectiva que cada vegada es facin més coses plegats i no els uns per als altres. D'altra banda, la cosa més natural és que els ciutadans constitueixin associacions amb objectius específics que siguin de l'interès comú dels seus membres i és clar que les persones immigrades, en tant que es reconeixin com a col·lectiu, poden treballar en aquesta línia.

A les *escoles*... ben segur que han après i aprofitat moltes coses les persones que en podríem dir *usuàries*, però no és menys cert que els qui hi hem participat hem tingut oportunitat d'aprendre molt més; de créixer com a persones i d'enriquir la nostra vida. Aquesta preuada riquesa i la seguretat que des de la seva millor voluntat les persones que han col·laborat en tot aquest procés són partícips de l'aventura de fer la nostra so-cietat i la nostra vida millor a pesar (o per això mateix) del repte personal i col·lectiu que ens planteja el fenomen migratori, són les seves inestimables compensacions.